

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет інформаційних технологій, обліку та фінансів

Кафедра фінансів і кредиту

Кваліфікаційна робота на правах рукопису

ЦИЦИЛЮК Антон Олегович

УДК 336.15

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

«Управління бюджетним дефіцитом в Україні»

072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Подається на здобуття освітнього ступеня магістр

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ Антон Цицилюк _____

Керівник роботи

СУС Леся Валеріївна

к.е.н., доцент

Житомир – 2022

Висновок кафедри фінансів і кредиту за результатами попереднього захисту:

ЦИЦИЛЮК Антона Олеговича

Протокол засідання кафедри фінансів і кредиту № __ від «__» грудня 2022 р.

Завідувач кафедри _____

к.е.н., професор _____ Дмитро ДЕМА

«__» грудня 2022 р.

Результати захисту кваліфікаційної роботи

Здобувач вищої освіти **ЦИЦИЛЮК Антон Олегович** захистив (ла)
кваліфікаційну роботу з оцінкою:

сума балів за 100-бальною шкалою _____

за шкалою ECTS _____

за національною шкалою _____

Секретар ЕК

_____ Тетяна ТОВСТУХА

«__» грудня 2022 р.

АНОТАЦІЯ

Цицилюк А.О. Управління бюджетним дефіцитом в Україні. – Кваліфікаційна робота на правах рукопису.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра за спеціальністю 072 – фінанси, банківська справа та страхування. – Поліський національний університет, Житомир, 2022.

В кваліфікаційній роботі ведеться про явище бюджетного дефіциту в Україні. Проведено аналіз його суті та джерел виникнення. Також користуючись статистичними даними проаналізовано загальний економічний стан України. Визначення впливу дефіциту бюджету на теперішній вигляд економіки України. Крім цього досліджено зарубіжній досвід в управлінні дефіцитом, та виявлення важелів та політик задля застосування їх в наших реаліях.

Ключові слова: бюджетний дефіцит, дефіцит бюджету України, економіка України, вплив на дефіцит бюджету,

ANNOTATION

Tsytsylyuk A.O. Budget deficit management in Ukraine. - Qualification work on manuscript rights.

Qualification work for obtaining a master's degree in the specialty 072 - finance, banking and insurance. – Polis National University, Zhytomyr, 2022.

The qualifying work deals with the phenomenon of the budget deficit in Ukraine. An analysis of its essence and sources of occurrence was carried out. The general economic condition of Ukraine was also analyzed using statistical data. Determining the impact of the budget deficit on the current state of Ukraine's economy. In addition, foreign experience in deficit management and the identification of levers and policies for their application in our realities were studied.

Key words: budget deficit, budget deficit of Ukraine, economy of Ukraine, impact on budget deficit.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ЕКОНОМІЧНА ЗНАЧУЩІСТЬ ТА СУТЬ ДЕРЖАВНОГО ДЕФІЦИТУ	8
Висновки до розділу 1.....	12
РОЗДІЛ 2. БЮДЖЕТНИЙ ДЕФІЦИТ ЯК СКЛАДОВА БЮДЖЕТНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ.....	13
Висновки до розділу 2.....	18
РОЗДІЛ 3. МЕТОДИ ПОКРАЩЕННЯ УПРАВЛІННЯ БЮДЖЕТНИМ ДЕФІЦИТОМ.....	19
Висновки до розділу 3.....	26
ВИСНОВКИ.....	28
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	31

ВСТУП

Актуальність теми та аналіз останніх досліджень Невід'ємним елементом кожної країни є бюджет. Адже саме через нього реалізується соціальна та економічна політика держави. Завжди залишається важливою проблемою побудова досконалої, а головне, ефективної системи формування видатків та доходів бюджету держави. Не менше важливою проблемою є прозорість бюджету, та всіх процесів які пов'язані з ним. Брак державного бюджету призводить до проблем в виконанні державою покладених на неї обов'язків, зупинки прогресу в економічному зростанні. Крім цього для закордонних інвесторів та кредиторів вона стає менше приваблива для ведення своєї діяльності.

Дослідженню проблеми дефіциту державного бюджету було написано не мало робіт як в Україні так і за кордоном. Серед вітчизняних вчених-економістів слід згадати таких як: О. Андрушко [1], С. Белей [3], Т. Вахненко [7,8], В. Геєць [10], Т. Коляда [24], А. Машко [27,28], Л. Шамаєва [40], С. Юрій [41] та інші. Також варто згадати і закордонних дослідників державного дефіциту: Ш. Бланкарта, Дж. Кейнса, У. Олівера, М. Фрідмена та інші. Всі вони потратили не мало зусиль та часу на дослідження проблеми нестатку бюджету, однак є необхідність у більш глибокому дослідженні цього явища та в знаходженні важелів управління дефіцитом державного бюджету.

Актуальність теми полягає у аналізі прийомів задля визначення економічної сутності бюджетного дефіциту та теоретично обґрунтованих причин його виникнення. Також важливим є знаходження шляхів удосконалення бюджетної політики задля стабільної та розвинутої економіки України в цілому. В теперішніх реаліях питання державного дефіциту постає як ніколи гостро. Адже в умовах війни контролювати, а тим паче утримувати, державний дефіцит дуже і дуже складно. Саме тому нам необхідно розібратися в його сутності, джерелах формування, причинах виникнення та, на прикладі інших країн, способи подолання.

Мета та завдання дослідження. Метою даної роботи є теоретичне обґрунтування та надання рекомендацій щодо впливу бюджетного дефіциту України на її економіку, визначення причин та методів подолання цього явища.

Завдання, що поставлені в процесі роботи: дати визначення бюджетного дефіциту; дізнатися, які джерела його виникнення; ідентифікувати види бюджетного дефіциту; оцінити вплив бюджетного дефіциту на економіку України; зробити аналіз бюджетного дефіциту в Україні за останні декілька років; дослідити методи подолання бюджетного дефіциту зарубіжними країнами; на основі проведених досліджень виявити ефективні джерела та напрямки для подолання бюджетного дефіциту.

Об'єктом дослідження є процес виникнення дефіциту державного бюджету.

Предмет дослідження – практичні та теоретичні питання формування бюджетного дефіциту.

Методи дослідження: системний та аналітичний (при узагальненні понять формування та протидії бюджетному дефіциту), статистичні та графічні методи обробки (при аналізі статистичних даних рівнів бюджетного дефіциту), а також порівняльний (при порівнянні обсягів бюджетного дефіциту по роках та по зарубіжних країнах), економічний аналіз (при оцінці впливу дефіциту бюджету на економіку), прогнозування (при дослідженні перспективи розвитку явища дефіциту бюджету).

Елементи наукової новизни одержаних результатів. В процесі дослідження запропоновано напрями подолання дефіциту державного бюджету в Україні.

Практичне значення одержаних результатів. Пропозиції за результатами дослідження можуть бути використані на практиці при формуванні дохідної та видаткової частини бюджетів різного рівня.

Перелік публікацій автора за темою дослідження. Основні положення кваліфікаційної роботи опубліковано:

— Структура бюджету та його вплив на економіку України: матеріали студентської науково-практичної конференції “Студентські наукові читання: 2020” (30 листопада 2020 р. Житомир: Поліський національний університет);

— Зарубіжний досвід управління дефіцитом бюджету: матеріали студентської науково-практичної конференції “Фінансове забезпечення економіки” (23 листопада 2021 р. Житомир: Поліський національний університет);

— Вплив чинників на дефіцит бюджету в Україні: збірник матеріалів конференції I туру Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт Поліського національного університету “Студентські наукові читання: 2022” (2022 р. Житомир: Поліський національний університет).

Структура кваліфікаційної роботи: дипломна робота складається з трьох розділів. У першому розділі дано визначення бюджетному дефіциту та розглянуто його види. В наступному розділі було дано оцінку факторам впливу на бюджетний дефіцит, проведено аналіз бюджету та його дефіциту за останні роки. В останньому розділі було проаналізовано зарубіжний досвід в подоланні бюджетного дефіциту та розглянуто дієві методи притоку грошової маси на покриття дефіциту та загальне зменшення бюджетного дефіциту.

Основний текст випускної роботи викладено на 33 сторінках комп’ютерного тексту, який включає 7 таблиць, 3 рисунків. Список використаних джерел (43 найменувань).

РОЗДІЛ 1.

ЕКОНОМІЧНА ЗНАЧУЩІСТЬ ТА СУТЬ ДЕРЖАВНОГО ДЕФІЦИТУ

Перед викладанням основного матеріалу та досліджень, я гадаю що варто згадати основні визначення бюджетного дефіциту. Згідно з Бюджетним кодексом України державний бюджет являє собою сукупність загального та спеціального фондів [5]. Спеціальним фондом є гроші які мають цільове направлення, сюди ж входять і гроші різних організацій. Загальний фонд, в свою чергу, є фондом кошти, метою яких є реалізація загальних функцій.

Вивчивши значення, зміст бюджету в економічному зростанні та його функції, Жаліло Я., сказав що бюджет держави має бути не лише кошторисом витрат та надходжень, а й засобом забезпечення макроекономічного збалансування та економічного зростання [20].

Бюджет є ключовим елементом фінансової системи, який являє собою перевищення видаткової частини державного бюджету над дохідною частиною. [5]. Але в зв'язку з різними причинами (економічними, політичними, природними) нерідко виникає ситуація, коли доходи бюджету (податкові та неподаткові) не покривають всі необхідні для відповідного рівня бюджетної системи видатки. Тоді і з'являється дефіцит. Формування бюджетного дефіциту та державного боргу, визначення їх розміру і пошук джерел погашення займає вагомe місце при розробці стратегії розвитку держави на наступні періоди [39].

Варто згадати О. Я. Колісника, який стверджують що розмір державного боргу напряму залежить від обсягу бюджетного дефіциту. Його наявність призводить до збільшення державного боргу, що в наслідок потребує додаткових бюджетних витрат на його обслуговування і тим самим призводить до збільшення бюджетного дефіциту [23].

Давати позитивну чи негативну оцінку дефіциту бюджету неможливо, оскільки він має різні походження та джерела фінансування. Розглядаючи активний дефіцит, випадок коли ВВП зростає за рахунок інвестицій держави в економіку, то він є дієвим інструментом фіскального регулювання. Але якщо

мова йде про пасивний дефіцит, то ми маємо випадок коли кошти йдуть на погашення видатків, що уповільнює економічну діяльність країни в цілому.

Фінансові ресурси, акумульовані через державний бюджет, завжди були необхідні для виконання державою покладених на неї законодавчо визначених функцій. Однією з найгостріших проблем з моменту незалежності України є брак фінансових ресурсів і, як наслідок – зростання розмірів внутрішніх та зовнішніх запозичень задля фінансування державного бюджету. Одним з головних обов'язків уряду, є безупинний контроль над рівнем наявного бюджетного дефіциту, та старатися не спричиняти його ще більше зростання.

Бюджетний дефіцит та соціально-економічна криза. Саме з цим зіштовхнулася, напевно, кожна країна в всьому сучасному світі, незалежно від часу. Якраз рівень бюджетного дефіциту лежить в основі стабільності держави, як ключовий індикатор.

Бюджетний дефіцит несе негативний характер впливу на економіку України, він зупиняє розвиток її загалом. Шляхи для його подолання є, іноді, дуже важкими і непередбачуваними. Наприклад емісія, що може привести до інфляції, але її відсутність до зростання боргу. Але і з іншої сторони, наявність державного дефіциту в Україні, спричинює введення маси цікавих та ефективних політик, які спричиняють розвитку економіки. А це в свою чергу значний крок до подолання дефіциту. Тому ми маємо з одної сторони дефіцит, як негативний фактор економіки, а з іншої – можливість до стрімкого розвитку економіки задля його подолання.

Щодо форми появи, то варто почати з відкритого бюджетного дефіциту. Він є запланованим державною на рівні складання щорічного закону про бюджет. Відкритий державний дефіцит зображується при складанні звітності про виконанні бюджету та може бути як запланованим так і фактичним. Крім відкритого бюджетного дефіциту, є і прихований. Цей дефіцит виникає внаслідок затримки фінансування бюджетних призначень. Так як бюджетний облік працює за касовою схемою, зобов'язання що не були виконані не будуть

відображені як видатки, а це в свою чергу означає що бюджетний баланс «спотворюватиме» реальну ситуацію.

З'ясувавши саму суть бюджетного дефіциту, можемо дослідити його види. Дефіцит державного бюджету існує різних якостей, утворюватися внаслідок різних дій та вести до різних наслідків. Згідно класифікації причин утворення дефіциту бюджету, покажемо основні категорії дефіцитів (Рис.1.1)

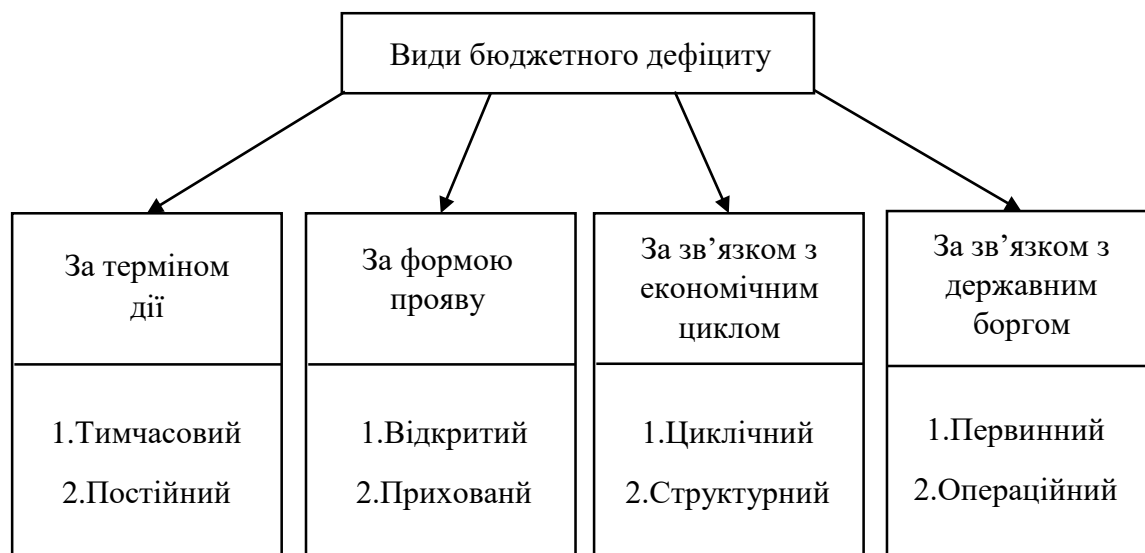

Рис.1.1. Основні категорії дефіцитів

Джерело: [35].

Потрібно більш детально поговорити про категорії дефіциту.

За терміном дії розрізняють поточний та постійний дефіцити. Перший в свою чергу має нерегульований термін появи, тобто з'являється в той чи інший період, який супроводжується соціально-економічними проблемами. Для бюджетної системи це явище нетипове. Постійний дефіцит ще називають хронічним (що в свою чергу значить «невиліковний»). Саме хронічний державний дефіцит є причиною рефінансування державного боргу. Це являє собою значне зростання самого державного боргу, але і водночас через фінансування відбувається обслуговування та погашення цього ж самого боргу. Багато країн світу зіштовхнулись з його появою, але поки жодні прийняті дії в фіскальній політиці не змогли його подолати.

У теоріях і на практиках, дивлячись на зв'язок з державним боргом, розрізняють первинний та операційний дефіцит. Первинний – це дефіцит, який

дає змогу нам побачити вигляд загального державного дефіциту за браком витрат що супроводжують погашення боргу. Взявши за основу даний показник, можна проаналізувати як минулі дії уряду вплинули на нинішній стан бюджету. До таких дій можна віднести допущення появи бюджетного дефіциту та запозичення коштів для подолання даного явища. Операційний дефіцит являє собою той самий первинний, але під час його розрахунку відсоткові платежі за державним боргом скориговуються на інфляційні темпи. Задля розрахунку компенсації втрати вартості відсотків, спричиненої інфляцією, під час фінансових операцій ввели такі показники як корегувальні коефіцієнти. Вони собою супроводжують ще більші витрати з бюджету. Щоб їх розрахувати, необхідно провести порівняльний аналіз первинного та операційного дефіцитів.

Крім вище зазначених видів, можна виокремити наступні:

- дефіцит державного та місцевого бюджету. Саме вони показують ефективність діяльності як органів місцевого самоврядування так і уряду;
- дефіцит загального та спеціального фондів бюджету;
- дефіцит бюджетного розвитку;
- дефіцит поточного бюджету. Його поява супроводжується економічним (кризовим станом), тому це дуже негативний стан економіки;
- активний та пасивний дефіцити. Активний дефіцит виникає при стимулюванні загального попиту через зростання бюджетних видатків. А пасивний дефіцит виявляється під час економічного занепаду. Характерним його проявом є спад виробничих потужностей та втраті робочих місць, і як наслідок доходи бюджету значно зменшуються;
- запланований та фактичний бюджетні дефіцити. Парламент кожного року, у законі про державний бюджет, затверджує очікуваний бюджетний дефіцит. Під час укладання бюджету на кожен наступний рік використовується такий показник як граничний розмір запланованого бюджетного дефіциту. А фактичний бюджетний дефіцит – це дефіцит, розмір якого виявляється під час надання звітів про виконання бюджету.

Відповідно до нововведень у фіскальній політиці, існують наступні типи бюджетного дефіциту (Рис.1.2).

Рис.1.2. Типи бюджетного дефіциту

Джерело: [29].

Як можна замітити, видів та типів бюджетного дефіциту є багато, і всі вони несуть негативні наслідки для економіки будь якої країни світу. Тому дуже важливо розібратися в їх суті, наслідках та метода подолання, задля уникнення дефіциту бюджету, як явища в майбутньому.

Висновки до розділу 1

1. Виявлено, що дефіцит бюджету є особливим явищем для економіки будь-якої країни світу. За весь час існування цього явища утворилися види та типи його прояву. Також встановили конкретні джерела його походження. Але незалежно від виду та фактору, що вплинув на його появу, необхідно визначити вектор для подолання дефіциту Державного бюджету України.

2. Встановлено, що бюджетний дефіцит є досить різностороннім, в розумінні визначень та тлумачень, та доволі складним в плані контролю. Якщо проти цього економічного явища не залучати кошти для покриття, не застосовувати методи подолання та не шукати нових шляхів його подолання, то це може мати високий рівень загрози для країни.

РОЗДІЛ 2. БЮДЖЕТНИЙ ДЕФІЦИТ ЯК СКЛАДОВА БЮДЖЕТНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Дослідивши явище бюджетного дефіциту, можна сказати впевнено, що основними причинами формування (та утримання) бюджетного дефіциту є:

- нестабільна соціально-економічна ситуація;
- занепад виробництва та економічні кризи, які проявляються через скорочення національного доходу;
- зростання витрат на соціальні сфери;
- високий рівень корупції (як і її існування взагалі);
- присутність на ринку тіньового бізнесу, через який держава не отримує податки;
- мінлива геополітична ситуація в країні, яка проявляється значним фінансуванням оборони. Цей фактор особливо актуальний в час написання цієї роботи, тобто 2022 р., офіційних даних ще нема, але я впевнений що саме на це буде виділена лєвова частка бюджетних коштів.

Т. Вахненко, вважав що до факторів впливу на дефіцит бюджету можна віднести: дефіцит військового часу (що був спричинений витратами на ведення військових дій), дефіцит пов'язаний з відбудовою господарства (великий обсяг вкладень у розвиток промисловості), найбільш суттєві дефіцити (джерелом якого є кризи), та дефіцит обумовлений політичними чинниками (постійна зміна влади, яка має кардинально різні погляди, що породжує непостійну державну політику) [7].

За допомогою проведених дослідження, нами отримано можливість виявити негативні та позитивні чинники, які впливають на державний дефіцит. Проведений PEST аналіз (табл. 2.1) зможе відкрити картину чинників які в тій, чи іншій мірі мають вплив на дефіцит бюджету.

Таблиця 2.1

Матриця PEST-аналізу дефіциту бюджету України

Політичні фактори (P)	Економічні фактори (E)
<ol style="list-style-type: none"> 1. Посилення антимонопольного закону з метою підтримання законодавства; 2. Доволі високий рівень корупції в сфері економіки держави; 3. Військові дії в Україні (станом на квітень 2022 року); 4. Постійна зміна влади, яка має кардинально різні погляди, що породжує непостійну державну політику; 5. Перехід до нового адміністративного устрою; 6. Прояви неякісного управління місцевими бюджетами. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Значний обсяг тіньової економіки, в результаті якої недостатність надходжень до бюджету (податки, збори); 2. Зростання державного боргу з ймовірним ризиком невиконання боргових зобов'язань. 3. Висока волатильність валютного курсу; 4. Порівняно високий рівень безробіття в 2021 р., який зростає в 2022. 5. Втрата частини інвестиційного потенціалу 6. Втрата виробничих потужностей через військові дії; 7. Нетипове навантаження на банківську систему.
Соціально-культурні фактори (S)	Технологічні фактори (T)
<ol style="list-style-type: none"> 1. Нестабільні уподобання населення щодо імпорتنих товарів з наявністю певного упередженого відношення до певних виробників; 2. Низький рівень довіри до банківської сфери, і в наслідок люди вільні кошти «складають під диван», а це уповільнює грошовий потік; 3. Звичка до швидких трат на противагу довгостроковим інвестиціям; 4. Посилення соціальної свідомості громадян щодо місцевих ініціатив. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Великі компанії не стримано розвиваються в Україні, що не сприяє наповненню бюджету; 2. Досить часто не актуальні способи і методи виробництва; 3. Обмеженість розвитку технологічних процесів через активні військові дії.

Джерело: побудовано з допомогою власних досліджень.

Оцінивши аналіз показаний на таблиці 2.1, ми можемо дійти висновку, що в даний момент дефіцит бюджету буде рости. В 2021 році сукупний державний та гарантований державою борг України склав 2 671,83 млрд грн або \$97,95 млрд. Загалом за 2021 рік державний та гарантований державою борг збільшився на 119,95 млрд. грн або на \$7,7 млрд. [18].

Крім цього великий рівень безробіття, а саме 10,3% (у 1 кварталі 2021 року був 10,9%) а це найбільший показник з 2003 р. [31], що призвів до скорочення

бюджетних надходжень і тим самим причинить великий поштовх до збільшення державних витрат, а вони в свою чергу до збільшення дефіциту бюджету.

Вважаю за потрібне провести порівняльний аналіз макроекономічних показників що мають значний вплив на дефіцит бюджету в Україні, та зобразити його в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

**Макроекономічні показники впливу на дефіцит бюджету в Україні
в період з 2012 по 2021 рр.**

	Загальний розмір боргу на одну особу, грн.	Частка внутрішнього боргу у загальному обсязі, %	Співвідношення обсягів експорту до імпорту, %	Розмір ВВП на одну особу, грн.
2012	11297	0,40059448	-0,85869302	30874
2013	12823	0,48635823	-8,45503325	31939
2014	24228	0,4441967	-0,92325924	34490
2015	36623	0,33676839	-0,96358449	46110
2016	45129	0,35739702	-0,88776436	55733
2017	50292	0,35798107	-0,88354031	70047
2018	51163	0,35571321	-0,84019838	83959
2019	47405	0,41988897	-0,84022224	94289
2020	60902	0,40479109	-0,97375777	100092
2021	64291	0,41604391	-0,97315783	131371

Джерело: побудовано за даними [18].

Отже, дослідивши показники, наведені в таблиці 2.2, можна розрахувати інтенсивність зв'язку між цими показниками (або ж іншими словами, розрахувати коефіцієнт множинної кореляції), показавши їх в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3

**Результати множинної кореляції по макроекономічних показниках
бюджетного дефіциту в Україні**

	Коефіцієнти	Стандартна похибка	t-статистика	P-Значення
Загальний розмір боргу на одну особу, грн.	61170,27024	24151,8872	2,532732521	0,044515228
Частка внутрішнього боргу у загальному обсязі, %.	-135261,9543	64639,3233	-2,09256451	0,081309391
Співвідношення обсягів експорту до імпорту, %.	-259,0201187	1345,79702	-0,19246596	0,853726329
Розмір ВВП на одну особу, грн.	0,480859141	0,07090269	6,781958999	0,000502542

Джерело: розраховано автором за даними таблиці 2.2.

Результати моделі свідчать про те, що: збільшення частки внутрішнього боргу у загальному обсязі на 1% призводить до зменшення загального розміру боргу на одну особу в середньому на 135258 грн. Збільшення співвідношення обсягів експорту до імпорту на 1% призводить до зменшення загального розміру боргу на одну особу в середньому на 259 грн. Збільшення розміру ВВП на одну особу на 1% призводить до збільшення загального розміру боргу на одну особу в середньому на 0,481 грн. Статистична значущість рівняння перевірена за допомогою коефіцієнта детермінації та критерією Фішера.

Доходи бюджету, за всю історію України, майже ніколи не перевищували його видатки. На даний момент це стає катастрофічною ситуацією. Варто наголосити, що жодного разу обсяг дефіциту не був прогнозованим, він завжди перевищував максимально допустимий показник на той чи інший момент часу. Зробивши аналіз доходів та видатків бюджету за 2017-2021 роки, показавши його в таблиці 2.4, можливо буде дізнатися причини його зросту.

Таблиця 2.4

Державний бюджет України, 2017-2021 роки, млрд. грн.

Рік	Доходи			Видатки			Дефіцит
	Плановий	Фактичний	Різниця	Плановий	Фактичний	Різниця	
2017	731,0	793,3	62,3	800,0	839,2	39,2	-47,8
2018	917,4	928,3	10,9	991,7	985,8	-5,9	-59,2
2019	928,9	998,3	69,4	1576,0	1072,9	-503,1	-78,0
2020	1095,5	1076,1	-19,4	1182,1	1288,1	106,0	-217,1
2021	1084,0	1296,9	212,9	1320,2	1490,3	170,1	-197,9

Джерело: побудовано за даними [18].

Переглянувши результати аналізу, можна побачити що бюджетний дефіцит на протязі 2017-2021 років значно збільшився. В 2021 році, в порівнянні з 2017 р., дефіцит бюджету збільшився на 197.9 млн грн. Ця динаміка свідчить лише про одне, що державний бюджет почав відчувати значну нестачу прибутків.

Поглянувши на показники в таблиці 2.5, можемо зробити висновок, що розмір загального боргу збільшився за рахунок зростання внутрішнього та зовнішнього боргу в 1,6 та 1,2 разів відповідно. Чисельність населення за 5 років скоротилось на 9,7 %. Обсяги експорту збільшились в майже 2 рази, переважним чином за рахунок нарощення експорту тваринних та рослинних жирів, зернових культур, руди, шлаків та золи. Обсяги імпорту виросли на 173 % за останні 5 років за рахунок транспортних засобів (майже вдвічі), оптичних, медичних та інших інструментів (в 2,2 рази), різні промислові вироби (2,3 рази).

Таблиця 2.5

Фактори впливу на дефіцит бюджету України з 2017 по 2021 роки

Показники	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	Зміна, 2021 до 2017р., разів.
Загальний розмір боргу, млрд. грн.	2141,7	2168,6	1998,3	2551,9	2671,8	1,4
Внутрішній борг, млрд грн	766,7	771,4	839,1	1033,0	1111,6	1,64
Зовнішній борг, млрд грн.	1374,9	1397,2	1159,2	1518,9	1560,2	1,3
Розмір ВВП, млрд грн.	2982,9	3558,7	3974,6	4194,1	5459,6	2,3
Чисельність населення, млн. чол.	42,6	42,4	42,2	41,9	41,6	0,9
Обсяги експорту, млрд грн.	1430,2	1608,9	1636,4	1637,4	2224,7	1,9
Обсяги імпорту, млрд грн.	-1618,7	-1914,9	-1947,6	-1681,5	-2286,0	1,79
Обсяги інвестицій, млрд дол.	3692,0	4455,0	5860,0	-868,0	6549,0	1,7

Джерело: побудовано за даними [12], [13], [14], [15], [16], [17], [18].

Зробивши аналіз чинників впливу на бюджетний дефіцит, ступінь та характер їх впливу, ми можемо дійти такого висновку. За взятий проміжок часу, а саме з 2017-2021 роки, бюджет України не був профіцитним. На його розмір значно впливає економічна привабливість України зі сторони інвесторів, значний відтік трудових ресурсів з країни та політичне становище. А з

нинішнього року катастрофічний вплив на бюджет України зробила війна. Результати її відображення більш коректно можна буде переглянути в 2023 році, оскільки тоді будуть конкретні показники, але зараз вже можна сказати з впевненістю що це аж ніяк не пішло на користь бюджету.

Висновки до розділу 2

1. Встановлено, що в реаліях України основними причинами формування та утримання дефіциту бюджету є: великий рівень корупції, нестабільна соціально-економічна ситуація, присутність на ринку тіньового бізнесу, через який держава не отримує податки, мінлива геополітична ситуація в країні (яка проявляється значним фінансуванням оборони). Останній фактор особливо актуальний в час написання цієї роботи, тобто 2022 р.

2. Спрогнозовано, що в теперішніх реаліях обсяг дефіциту бюджету України буде лише рости. В 2021 році сукупний державний та гарантований державою борг України склав 2 671,83 млрд грн або \$97,95 млрд. Загалом за 2021 рік державний та гарантований державою борг збільшився на 119,95 млрд. грн або на \$7,7 млрд.

3. Розраховано, методом кореляції, що збільшення частки внутрішнього боргу у загальному обсязі на 1% призводить до зменшення загального розміру боргу на одну особу в середньому на 135258 грн. Збільшення співвідношення обсягів експорту до імпорту на 1% призводить до зменшення загального розміру боргу на одну особу в середньому на 259 грн. Збільшення розміру ВВП на одну особу на 1% призводить до збільшення загального розміру боргу на одну особу в середньому на 0,481 грн.

4. Проаналізовано, що бюджетний дефіцит на протязі 2017-2021 років значно збільшився. В 2021 році, в порівнянні з 2017 р., дефіцит бюджету збільшився на 197.9 млн грн. Ця динаміка свідчить лише про одне, що державний бюджет почав відчувати значну нестачу прибутків. Розмір загального боргу збільшився за рахунок зростання внутрішнього та зовнішнього боргу в 1,6 та 1,2 разів відповідно.

РОЗДІЛ 3.

МЕТОДИ ПОКРАЩЕННЯ УПРАВЛІННЯМ БЮДЖЕТНИМ ДЕФІЦИТОМ

На даний час можливі два варіанти зменшення дефіциту бюджету: зниження суспільних витрат та збільшення частки податків. Обидва ці варіанти мають свої недоліки та переваги. Звичайно, кожен з запропонованих варіантів має власний вектор дії на державний борг та дефіцит бюджету. Не прямі податки – це перший крок в цьому шляху. Якщо прослідкувати динаміку змін акцизного податку та вартості енергоносіїв в Україні, ми зможемо спостерігати лише зростання.

Ю. Архангельський вважав, що шлях до скорочення дефіциту в Україні лежить через зменшення частки розподілу надходжень, та переміщення її бюджетам різних рівнів. Іншим же шляхом скорочення державного дефіциту є початок випуску та фінансування видаткових статей. Ось ці кроки можуть допомогти поповненню бюджету України. Я гадаю, що ця ідея є непоганою, адже це чудове середовище для сфери ІТ, яка поки знаходиться в тіні економіки [2].

До одних з найважливіших способів фінансування бюджетного дефіциту можна віднести:

- фінансування бюджетного дефіциту методом залучення позик. До цього можна віднести внутрішні та зовнішні запозичення, які проявляються у вигляді облігацій, кредитних угод та ін.;
- процес продажу (або ж приватизації) майна, що знаходиться у власності держави. Це не сприяє збільшенню дефіциту бюджету, оскільки залучення коштів за допомогою цього методу не має під собою мету повернення коштів позичальникам;
- збільшення частки активних операцій, які можуть бути в вигляді поверненні з українських та закордонних банків коштів, які знаходяться на депозиті та ін.

Насправді є набагато більше методів подолання бюджетного дефіциту. Але дуже суперечливим є напрямок з проведенням грошово-кредитної емісії. Я притримуюсь думки, що це важіль «останньої надії», який потрібно застосувати лише в самому крайньому випадку. Адже по своїй природі, емісія породжує знецінення грошової маси, що є джерелом інфляційних процесів. А саме ці процеси тягнуть за собою зниження купівельної спроможності в населення, знецінення депозитних коштів та заощаджень, зменшення інвестиційної привабливості України.

Оскільки закордонний досвід ми вже розглянули, то можна сказати, що основними методами, якими вони користуються для зниження рівня дефіциту бюджетів, є:

- зменшення бюджетних витрат; емісія грошей, які будуть використані в напрямку покриття державних витрат;
- запозичення коштів в банках, закордонних держав, населення та різних фінансових організаціях;
- знаходження джерел додаткових надходжень грошової маси.

Зауважимо що, найбільш негативним з цього є емісія. Адже вона має під собою, в даній ситуації, випуск «небезпечних коштів», які сприяють знеціненню грошової одиниці.

Важливим кроком, в реаліях нашої країни, до зменшення об'єму державного дефіциту може бути зменшення «тіньової» економіки. Її частка наближається до половини ВВП України. Також не потрібно забувати про грошову масу, яка виводиться з України без пояснень. Якщо переглянути результати досліджень незалежних експертів, за майже 30 років з України було виведено біля 200 млрд. дол. США. І ці всі кошти виводилися без підстав, тобто вони ніде не звітувались. Незначна кількість цих грошей Україна змогла отримати назад, в формі інвестицій та інших надходжень, але більша частина так і залишилась за межами.

Відзначимо, що для зменшення державного дефіциту необхідно провести такі дії:

- задіяння систем громадського контролю за роботою установ бюджетного сектора та відомств для того, щоб суспільство мало можливість відкрито бачити на що витрачаються бюджетні кошти;
- переглянути систему податкових пільг, та виключити ті які не несуть бажаного результату для економіки;
- посилити контроль та збільшити відповідальність за неправомірне користування бюджетними коштами особами, які мають до них доступ;
- сконцентрувати увагу на програмах, що мають всі шанси підсилити розвиток та збільшити людський капітал, а не продовжувати придушення видатків на соціальну галузь;
- створити платникам податків такі умови, які б могли бути придатними для плідної діяльності;

Переглянувши ці всі методи, я хочу сказати, що їхня суттєва дієвість буде відчутна лише на країнах середнього та достатнього розвитку, на мало розвинутих країнах їх застосування є майже неможливим. Важливо пам'ятати що сам по собі бюджетний дефіцит не завжди є проблемою, але краще позбутися цього економічного явища взагалі.

Звичайно ж за короткий термін проблему державного дефіциту не вирішити. Але, на жаль, в сучасних реаліях 2022 року, контролювати рівень бюджетного дефіциту дуже і дуже важко. Через війну в Україні всі кошти спрямовуються на військовий сектор, на фінансування соціальних виплат і інші напрямки, які конче потребують фінансування зі сторони держави. В такий час рівень державного боргу перед іншими країнами світу, міжнародних та державних організаціях тільки зростає, в кращому випадку фінансується лише невелика його частина.

Крім цього не варто забувати і про період карантину, який не так давно відчували майже всі країни світу. Він і не оминув Україну, зупинивши роботу всієї економіки. Багато підприємств припинили свою роботу, внаслідок чого недоотримання до бюджету та безробіття. Тіньовий сектор також припинив свою роботу, і не зміг компенсувати дане падіння економіки. України виділяла значні

кошти задля підтримання малого, середнього та великого бізнесу «на плаву», виділяла кошти на лікарні для лікування хворих на COVID-19. Все це також сприяло збільшенню державного дефіциту.

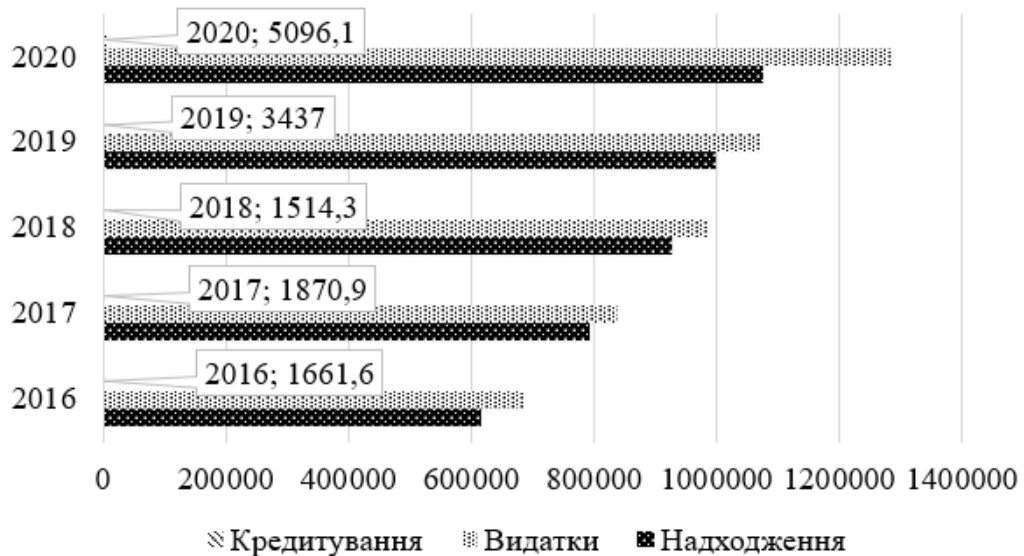
Для України є багато шляхів для подолання бюджетного дефіциту. Серед них можна виділити такий як подолання безробіття, адже саме через це страждає і промисловий сектор, і економічний, оскільки нема такої кількості робочих місць, аби забезпечити сплату податків за кожного жителя. Також не варто забувати про удосконалення податкової системи, знаходження додаткових джерел фінансування і так далі. Всі ці кроки лише позитивно вплинуть на економічний сектор та допоможуть значно зменшити державний борг.

Перед заглибленням до стану державного дефіциту закордоном, я гадаю, що варто згадати також і такого наукового дослідника як і Дж. Кейнс, який вважав що: «Всякий раз, як тільки ми забезпечуємо сьогоднішню рівновагу шляхом збільшення інвестицій, ми поглиблюємо труднощі, які пов'язані із забезпеченням завтрашньої рівноваги». Цим самим автор підкреслив, що одним з джерел труднощів в майбутньому бюджетів всіх країн може бути його соціалізація.

Якщо аналізувати договір про утворення Європейського Союзу, або ж Маастрихтський договір (що був підписаний 7 лютого 1993 року), то можна відзначити, що згідно нього ніякого негативного впливу на економіку будь-якої країни зі сторони дефіциту державного боргу не буде, якщо він не перевищує межу в 3% ВВП.

Насамперед, потрібно дізнатися в якому стані зараз знаходиться державний бюджет України та оцінити динаміку зміни бюджетного дефіциту взявши офіційні дані за останні 6 років, а саме з 2014 по 2020 роки.

Оцінивши показники зображені на рис. 3.1, ми можемо дійти висновку що з роками видатки та надходження лише збільшувались. Так як дефіцит бюджету це різниця між надходженнями та сумою кредитувань і видатків, то опираючись на отримані розрахунки ми можемо скласти таблицю в якій знайдемо сальдо дефіциту бюджету України та порівняємо цей показник по роках.

**Рис.3.1 Виконання державного бюджету України з 2014 по 2020 роки.
(млн. грн.)**

Джерело: побудовано за даними [18].

Провівши аналіз даних показників, показавши їх порівняння в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1

Порівняння сальдо (державного дефіциту) в Україні з 2014 по 2020 роки. (% ВВП).

Роки	Надходження	Видатки	Кредитування	Дефіцит бюджету
2016	25,86	28,73	0,07	-2,94%
2017	26,59	28,13	0,06	-1,60%
2018	26,08	27,70	0,04	-1,66%
2019	25,12	26,99	0,09	-1,96%
2020	25,66	30,71	0,12	-5,18%

Джерело: побудовано за даними в Рис 2.1.

Як ми можемо бачити, за весь взятий нами період дефіцит бюджету був від'ємним. Але не дивлячись на це, якщо порівнювати перший та перед останній рік (а саме 2016 рік (-2,94%) та 2019 рік (-1,96%)), то ми можемо замітити деякий прогрес (0,98%). Це було причинене зменшенням видатків (на 1,74 % ВВП) та збільшенням кредитування (на 0,02% ВВП). Але відбулось також істотне зменшення надходжень і кредитування, а саме на 0,74% ВВП.

Не дивлячись на позитивну динаміку, ми маємо різку негативну зміну в 2020 році. А саме, в порівнянні з 2019 роком, збільшення видатків з бюджету (на

3,72% ВВП) та кредитування (на 0,03% ВВП). Незначні збільшення показника були лише в надходженні до бюджету, на 0.54% ВВП.

Це можна пояснити тим що Україна за 2020 рік повернула зовнішні та внутрішні борги на суму близько 346 млрд. грн [18]. Також не варто забувати про коронакризу, яка збільшила витрати в бюджеті. Це спричинило збільшення видатків більше ніж втричі, а саме з 96 млрд. грн. до 298 млрд. грн.

Гадаю тепер ми можемо поглянути на те, як йдуть справи з бюджетом в інших країнах світу, зобразивши їх в таблиці 3.2.

Таблиця 3.2

Фіскальний баланс та валовий державний борг в інших країнах світу, % до ВВП

Країни та групи країн	Фіскальний баланс					Валовий державний борг				
	2016	2017	2018	2019	2020	2016	2017	2018	2019	2020
Світ	-3,5	-3,1	-3,0	-3,6	-10,8	83,2	82,0	82,3	83,7	97,3
Розвинуті екон.	-2,7	-2,4	-2,5	-2,9	-11,7	105,5	103,1	102,5	103,8	120,1
США	-4,3	-4,6	-5,4	-5,7	-15,8	106,6	105,6	106,6	108,2	127,1
Єврозона	-1,5	-0,9	-0,5	-0,6	-7,6	90,1	87,7	85,8	84,0	96,9
Німеччина	1,2	1,4	1,8	1,5	-4,2	69,3	65,1	61,8	59,6	68,9
Франція	-3,6	-2,9	-2,3	-3,0	-9,9	98,0	98,3	98,0	98,1	113,5
Італія	-2,4	-2,4	-2,2	-1,6	-9,5	134,8	134,1	134,4	134,6	155,6
Іспанія	-4,3	-3,0	-2,5	-2,9	-11,5	99,2	98,6	97,4	95,5	117,1
Японія	-3,8	-3,3	-2,7	-3,1	-12,6	232,5	231,4	232,5	234,9	256,2
Об'єднане Королівство	-3,3	-2,4	-2,2	-2,3	-13,4	86,8	86,3	85,8	85,2	103,7
Канада	-0,5	-0,1	0,3	0,5	-10,7	91,7	88,8	88,8	86,8	117,8
Е.Р.Ф. *	-4,8	-4,1	-3,8	-4,7	-9,8	48,4	50,5	52,4	54,7	64,4
Азія	-4,0	-4,0	-4,5	-5,9	-10,8	50,0	52,8	54,4	57,3	67,6
Китай	-3,7	-3,8	-4,7	-6,3	-11,4	48,2	51,7	53,8	57,1	66,8
Індія	-7,1	-6,4	-6,3	-7,4	-12,3	68,7	69,5	70,2	73,9	89,6
Країни з НРД**	-3,8	-3,5	-3,4	-3,9	-5,5	39,8	42,2	42,8	44,3	49,5
Виробники нафти	-5,3	-2,9	0,0	-0,5	-8,3	41,3	41,8	44,0	45,5	58,8

*Економіки з ринками що формуються.

**Країни що розвиваються, з низький рівнем доходів.

Джерело: побудовано за даними [36].

Оцінивши показники за цією таблицею, ми можемо дійти висновку що в 2020 році фіскальний дефіцит у країнах що досягли розвитку дорівнював 11,7% ВВП. В країнах що знаходяться на стадії формування ринків сягнув 9,8% ВВП. Якщо взяти за порівняння 2019 рік то можна замітити, що в 2020 році було значне

збільшення дефіцитів бюджету у розвинутих країнах (а саме в 4 рази) та вдвічі збільшився дефіцит в країнах з ринками, які знаходяться на стадії формування (див. табл.3.2).

Значно скромніші показники фіскального балансу ми можемо спостерігати в країнах єврозони. Від ослаб з $-0,6\%$ ВВП (станом на 2019 рік) до $-7,6\%$ у 2020 році. За прогнозами МВФ, в країнах які саме формують ринки, відбудеться зменшення бюджетного дефіциту з $9,8\%$ до $7,7\%$ ВВП. А у країн з розвинутими ринками з $11,7\%$ до $10,4\%$ ВВП. Фіскальний баланс самої єврозони буде сягати $6,7\%$ ВВП при завершенні 2021 року відповідно.

Починаючи з 2018 року по всьому світі відбулося значне збільшення державних боргів та бюджетних дефіцитів. Це відбулося внаслідок посилень заходів бюджетно-податкової політики задля підтримання населення та економіки вцілому.

Наприклад можемо розглянути Іспанію, яка вирішила скоротити значну кількість державних витрат у ВВП з $44,4\%$ у 2015 році до $40,1\%$ у 2019 році відповідно. Уряд провів пенсійну реформу, реформу на ринку праці, значно врізав виплати по безробіттю та ввів низку екологічних і соціальних податків.

Уряд Сполучених Штатів Америки намагається знизити федеральний дефіцит бюджету завдяки зменшенню федеральних видатків. Також проводить активну реформу оподаткування та економію витрат на обслуговування державного боргу. Завдяки вдалій реформі охорони здоров'я, в 2019 році надходження до федерального бюджету виросли до 409,2 млрд. дол. США (а саме: 210,2 млрд. дол. через скасування пільг під час оплати медичного страхування; 32 млрд. дол. та 20 млрд. дол. з допомогою підвищення акцизу на медичне страхування та на виробників з імпортерами медичного обладнання відповідно) [25].

Франція, задля подолання бюджетного дефіциту, почала посилену боротьбу з тими хто ухиляється від сплати податків, шахраями та значно підвищила податкове навантаження та доходи Пенсійного фонду. Через зменшення витрат французького бюджету на утримання центрального апарату

вдалось зекономити майже 18 млрд. євро. Допомагає і скорочення видатків на місцеві бюджети (11 млрд. євро), систему медичного страхування (10 млрд. євро). На 3 млрд. євро французький бюджет поповнився також за рахунок активних впроваджень нових податків на господарства та підприємства. Крім цього почали оподатковувати 10% пенсійної надбавки для французьких сімей що мають від трьох дітей. Це допомогло поповнити бюджет на 1,2 млрд. євро.

Отже, підводячи підсумок оцінки методів подолання бюджетного дефіциту зарубіжними країнами, можна дійти висновку, що Україні слід переглянути законодавчу базу та внести певні корективи до неї (взявши за приклад країни які змогли подолати це явище), знищити тіньову економіку, адже саме вона є джерелом корупції (як наслідок – несплата податків та шахрайські дії в обхід податкової системи).

Висновки до розділу 3

1. Доведено, що бюджетний дефіцит є одним з самих негативних факторів впливу на роботу економічного сегменту України. Через нестабільність загального бюджету виникає внутрішній та зовнішній державний борг і, як наслідок бюджетний дефіцит. Для його подолання потрібно збільшити приріст ВВП до тієї межі, яка б перевищила відсоткову ставку. Переборення державного дефіциту буде означати, що Україна стала ще більш стійкою в економічному плані, та зможе підвищити рівень життя населення.

2. Обґрунтовано, що до заходів, які провокуватимуть зменшення дефіциту, можна віднести: зменшення видаткової та збільшення видаткової частини бюджету; посилити контроль та збільшити відповідальність за неправомірне користування бюджетними коштами особами, які мають до них доступ; задіяння систем громадського контролю за роботою установ бюджетного сектора та відомств для того, щоб суспільство мало можливість відкрито бачити на що витрачаються бюджетні кошти.

3. Встановлено, що основним «важелем» регулювання бюджетного дефіциту є фіскальні правила. За їх допомогою багатьом країнам світу вдається

регулювати рівень бюджетного дефіциту, та не допускати його значних розмірів. Використання цієї практики Українським урядом може значно покращити стан Української економіки загалом.

4. Виявлено, які саме дії, на основі прикладу провідних країн світу, Україна може зробити для подолання дефіциту бюджету: ввести поняття боргового моніторингу; на законодавчому рівні здійснити зміни в методах керування державним боргом та бюджетним плануванням; створити модель фіскальних правил, яка була б задовільна для кожного сектора економіки; тотальне усунення тіньового бізнесу та дій спрямованих на уникнення від сплати податків.

ВИСНОВКИ

1. Виявлено, що дефіцит бюджету є особливим явищем для економіки будь-якої країни світу. За весь час існування цього явища утворилися види та типи його прояву. Також встановили конкретні джерела його походження. Але незалежно від виду та фактору, що вплинув на його появу, необхідно визначити вектор для подолання дефіциту Державного бюджету України.

2. Встановлено, що бюджетний дефіцит є досить різностороннім, в розумінні визначень та тлумачень, та доволі складним в плані контролю. Якщо проти цього економічного явища не залучати кошти для покриття, не застосовувати методи подолання та не шукати нових шляхів його подолання, то це може мати високий рівень загрози для країни.

3. Встановлено, що в реаліях України основними причинами формування та утримання дефіциту бюджету є: великий рівень корупції, нестабільна соціально-економічна ситуація, присутність на ринку тіньового бізнесу, через який держава не отримує податки, мінлива геополітична ситуація в країні (яка проявляється значним фінансуванням оборони). Останній фактор особливо актуальний в час написання цієї роботи, тобто 2022 р.

4. Спрогнозовано, що в теперішніх реаліях обсяг дефіциту бюджету України буде лише рости. В 2021 році сукупний державний та гарантований державою борг України склав 2 671,83 млрд грн або \$97,95 млрд. Загалом за 2021 рік державний та гарантований державою борг збільшився на 119,95 млрд грн або на \$7,7 млрд. Крім цього великий рівень безробіття, а саме 10,3% (у 1 кварталі 2021 року був 10,9%) а це найбільший показник з 2003 р., що призвів до скорочення бюджетних надходжень і тим самим причинить великий поштовх до збільшення державних витрат, а вони в свою чергу до збільшення дефіциту бюджету.

5. Розраховано, методом кореляції, що збільшення частки внутрішнього боргу у загальному обсязі на 1% призводить до зменшення загального розміру боргу на одну особу в середньому на 135258 грн. Збільшення

співвідношення обсягів експорту до імпорту на 1% призводить до зменшення загального розміру боргу на одну особу в середньому на 259 грн. Збільшення розміру ВВП на одну особу на 1% призводить до збільшення загального розміру боргу на одну особу в середньому на 0,481 грн. Статистична значущість рівняння перевірена за допомогою коефіцієнта детермінації та критерієм Фішера.

6. Проаналізували, що бюджетний дефіцит на протязі 2017-2021 років значно збільшився. В 2021 році, в порівнянні з 2017 р., дефіцит бюджету збільшився на 197.9 млн грн. Ця динаміка свідчить лише про одне, що державний бюджет почав відчувати значну нестачу прибутків. Розмір загального боргу збільшився за рахунок зростання внутрішнього та зовнішнього боргу в 1,6 та 1,2 разів відповідно. Чисельність населення за 5 років скоротилось на 9,7 %. Обсяги експорту збільшились в майже 2 рази, переважним чином за рахунок нарощення експорту тваринних та рослинних жирів, зернових культур, руди, шлаків та золи. Обсяги імпорту виростили на 173 % за останні 5 років за рахунок транспортних засобів (майже вдвічі), оптичних, медичних та інших інструментів (в 2,2 рази), різні промислові вироби (2,3 рази).

7. Доведено, що бюджетний дефіцит є одним з самих негативних факторів впливу на роботу економічного сегменту України. Через нестабільність загального бюджету виникає внутрішній та зовнішній державний борг і, як наслідок бюджетний дефіцит. Для його подолання потрібно збільшити приріст ВВП до тієї межі, яка б перевищила відсоткову ставку. Переборення державного дефіциту буде означати, що Україна стала ще більш стійкою в економічному плані, та зможе підвищити рівень життя населення.

8. Обґрунтовано, що до заходів, які провокуватимуть зменшення дефіциту, можна віднести: зменшення видаткової та збільшення видаткової частини бюджету; посилити контроль та збільшити відповідальність за неправомірне користування бюджетними коштами особами, які мають до них доступ; задіяння систем громадського контролю за роботою установ бюджетного сектора та відомств для того, щоб суспільство мало можливість відкрито бачити на що витрачаються бюджетні кошти.

9. Встановлено, що основним «важелем» регулювання бюджетного дефіциту є фіскальні правила. За їх допомогою багатьом країнам світу вдається регулювати рівень бюджетного дефіциту, та не допускати його значних розмірів. Використання цієї практики Українським урядом може значно покращити стан Української економіки загалом.

10. Виявлено, які саме дії, на основі прикладу провідних країн світу, Україна може використати для подолання дефіциту бюджету: ввести поняття боргового моніторингу; на законодавчому рівні здійснити зміни в методах керування державним боргом та бюджетним плануванням; створити модель фіскальних правил, яка була б задовільна для кожного сектора економіки; тотальне усунення тіньового бізнесу та дій спрямованих на уникнення від сплати податків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрушко О. Шляхи зменшення дефіциту державного бюджету України. URL : <https://naub.oa.edu.ua/2014/shlyahy-zmenschennya-defitsytuderzhavnoho-byudzhetu-ukrajiny/> (дата звернення 11.11.2022).
2. Архангельський Ю. Чи може дефіцит держбюджету бути нульовим? *Дзеркало тижня*. 2016. 1 жовтня. С. 7.
3. Белей С. І., Дембіцька А. В. Зарубіжний досвід управління бюджетним дефіцитом. *Молодий вчений*. 2018. №11. С. 1060-1062.
4. Бюджетний дефіцит і джерела його фінансування. *Studfiles: веб-сайт*. URL: <https://studfile.net/preview/5648048/page:6/> (дата звернення: 04.11.2022).
5. Бюджетний Кодекс України. *Відомості Верховної Ради України* (ВВР), 2010, № 50-51, ст.572.
6. Василюк В., Цицилюк А. Структура бюджету та його вплив на економіку України: матеріали студентської науково-практичної конференції “*Студентські наукові читання: 2020*” Житомир: Поліський національний університет, 30 листопада 2020 р. С. 12-14.
7. Вахненко Т.П. Державний борг України та його економічні наслідки. К.: Альтерпрес. 2015. 157 с.
8. Вахненко Т.П. Особливості формування державного боргу та управління його складовими у період фінансової кризи. *Фінанси України*. 2014. №6. С. 25-37
9. Видатки держбюджету України. URL : <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/expense/2020> (дата звернення 03.11.2022)
10. Геєць В.М. Суспільство, держава, економіка: феноменологія взаємодії та розвитку: монографія. К. 2018. 735 с.
11. Громко Є.О. *Бюджетний дефіцит: причини та методи його подолання* ДонНУ. Вісник СНТ. 2018. Вип. 10. Т. 1. С. 157-163.

12. Державний бюджет по країнам. URL : <https://clck.ru/As6xJ> (дата звернення 08.11.2020)
13. Державний борг України 2017 р. URL : <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/debtgov/2017/>(дата звернення 03.11.2022)
14. Державний борг України 2018 р. URL : <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/debtgov/2018/>(дата звернення 03.11.2022)
15. Державний борг України 2019 р. URL : <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/debtgov/2019/>(дата звернення 03.11.2022)
16. Державний борг України 2020 р. URL : <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/debtgov/2020/>(дата звернення 03.11.2022)
17. Державний борг України 2021 р. URL : <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/debtgov/2021/>(дата звернення 03.11.2022)
18. Державний бюджет України. URL : <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/> (дата звернення 05.11.2022)
19. Доходи держбюджету України URL : <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/income/2020/> (дата звернення 03.11.2022)
20. Жаліло Я. А. Теорія та практика формування ефективної економічної стратегії держави : монографія. К. : НІСД, 2009. 336 с.
21. Кробинець Г. В. *Управління бюджетним дефіцитом: вітчизняна практика та найкращий зарубіжний досвід*. Економіка і суспільство. 2018. Вип. №18. – С. 122-128.
22. Кокота В. М. Світовий досвід подолання дефіциту державного бюджету. *П'яті Всеукраїнські наукові читання пам'яті С.І. Юрія приурочені 50-річчю кафедри* : зб. наук. праць [м. Тернопіль, 22 листоп. 2019 р.] / редкол. О. Ю. Мелих; відп. за вип. О. П. Кириленко. Тернопіль: ТНЕУ, 2019. С. 128-133.
23. Колісник О. Я. Бюджетний дефіцит: причини, економічні ефекти та особливості управління. Економіка та держава. 2014. № 6. С. 26-32.

24. Коляда Т. А., Косминіна О. С. Бюджетний дефіцит України: сутність, причини виникнення та особливості управління. *Modern Economics*. 2018. №12. С. 100–105.
25. Мацедонська Н.В., Вовк В. К. Проблема дефіциту бюджету України та шляхи його збалансування. *Ефективна економіка та менеджмент: теорія і практика*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. Дніпропетровськ: видавничий дім «Гельветика», 2014. – с. 89-92.
26. Мацедонська, Н. В. Зарубіжний досвід управління бюджетним дефіцитом. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. Вип. 3. С. 732-735.
27. Машко А. Дефіцит бюджету: сутність, причини виникнення та проблеми управління. *Соціально-екон. проблеми і держава*. 2012. Вип. 2 (7). С. 308–314.
28. Машко А. І., Квасовський О. Р. Теоретичні підходи до визначення сутності дефіциту бюджету. *Державне управління : удосконалення та розвиток*. 2014. №8. URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=743> (дата звернення 14.11.2022).
29. Меглаперідзе А. С. Фінанси: навчальний посібник / Центр учбової літератури, 2013. - 419 с.
30. Практичний досвід зарубіжних країн в управлінні бюджетним дефіцитом. URL: https://pidru4niki.com/1588031564503/finansi/praktichniy_dosvid_zarubizhnih_kray_in_upravlinni_byudzhethnim_defitsitom
31. Рівень безробіття в Україні. URL: <https://index.minfin.com.ua/labour/unemploy/2021/> (дата звернення 06.11.2022)
32. Статистичний збірник: Бюджет України 2020. Міністерство фінансів України. Київ 2021. URL: <https://cutt.ly/tYket2o> (дата звернення 03.12.2022).
33. Сучасна бюджетна система: правила та процедури: Навчальний посібник / [За заг. ред. В. В. Зубенка]; ІБСЕД, Проект «Зміцнення місцевої фінансової ініціативи (ЗМФІ-II) впровадження». К., 2017. 184 с.

34. Фінанси: навч. посіб. / О.Я. Стойко, Д.І. Дема; за ред. О.Я. Стойка. 2-ге видання, стереотипне. К.: Алерта, 2017. 432 с.
35. Фінанси: підручник. / за ред. С.І. Юрія, В.М. Федосова. – 2-ге вид. переробл. і доповн. К. : Знання, 2012. 687 с.
36. Фіскальний моніторинг країн світу. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/FM/Issues/2021/03/29/fiscal-monitor-april-2021#Full%20Report> (дата звернення 11.11.2022).
37. Цицилюк А. О. Вплив чинників на дефіцит бюджету в Україні: збірник матеріалів конференції I туру Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт Поліського національного університету “*Студентські наукові читання: 2022*”. Житомир, 2022 р.
38. Цицилюк А. О. Зарубіжний досвід управління дефіцитом бюджету: матеріали студентської науково-практичної конференції “*Фінансове забезпечення економіки*”. Житомир: Поліський національний університет, 23 листопада 2021 р. С. 106-111.
39. Чугунов І.Я. Фінансова політика у системі соціально-економічного розвитку України / [І.Я. Чугунов, М.В. Тарасюк, Т.В. Канєва та ін.] відп. за вип. І.Я. Чугунов. Київ, 2016. 236 с.
40. Шемаєва Л.Г. Шляхи забезпечення боргової стійкості країни: міжнародний досвід у вимірі України. *Національний інститут стратегічних досліджень* : веб-сайт. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2021-08/borgova-stiukist.pdf> (дата звернення 18.11.2022).
41. Юрій С. І. Фінанси : підруч. / [за ред. С. І. Юрія, В. М. Федосова]. К. : Знання. 2008. 611 с.
42. Янів Л. М., Зінченко О. А. Проблеми дефіциту державного бюджету України і шляхи їх розв’язання. *Вісник Дніпропетровського університету*. 2016. №6. С. 12-14.
43. Ярошенко Ф. О. Бюджетний дефіцит як інструмент посткризового відновлення світової економіки. *Фінанси України*. 2018. №1. С. 7-15.